

VIRGINIA LINUL
PORTUL POPULAR NĂSĂUDEAN
ORIGINI. VALORI. EVOLUȚII

VIRGINIA LINUL

PORTUL POPULAR NĂSĂUDEAN ORIGINI. VALORI. EVOLUȚII

Din istoricul veșmintelor din Țara Năsăudului
Secolul XX

Cuvânt înainte de **Dr. Filofteia Pally**

Prefață de **Prof. Univ. Dr. Nicolae Panea**

Cluj-Napoca, 2018

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE DE DR. FILOFTEIA PALLY	5
PREFĂȚĂ DE PROF. UNIV. DR. NICOLAE PANEA	9
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	13
INTRODUCERE	15
Capitolul I. <i>CADRUL TEORETIC ȘI CONCEPTUAL</i>	
1. Definirea termenilor	21
2. Costumul. Geneză, istorie și continuitate	22
3. Funcții și roluri	25
4. Între tradiție și modă: costum și veșminte	27
5. Veșmintele la români	28
6. Analiza veșmintelor. Trasee metodologice	33
Capitolul II. <i>ȚARA NĂSĂUDULUI.</i>	
REPERE ISTORICO-GEOGRAFICE	
1. Coordonate geografice	35
2. Repere istorice	36
2.1. Începuturile – Perioada pre-grănicerească	36
2.2. Perioada grănicerească (1762-1851)	37
2.2.1. Uniforma grănicerilor	38
2.3. Perioada post-grănicerească	41
3. Zonele și subzonele etnografice	43
4. Etnii în Țara Năsăudului. Influențe	48
5. Câteva concluzii	52

1. Tesutul	54
1.1. Prelucrarea materiilor prime.....	55
1.1.1. Prelucrarea cânepei	56
1.1.2. Prelucrarea lânii.....	58
1.2. <i>Festivalul</i> firelor pentru țesături.....	59
1.3. Instrumentele necesare torsului și țesutului	62
1.4. Tehnici de țesut.....	65
1.5. Clasificarea țesăturilor.....	66
1.5.1. Țesături de uz casnic și transport.....	67
1.5.2. Țesături pentru decorarea interiorului.....	68
1.5.3. Țesături pentru vestimentație	70
1.6. Piuăriful și vâltoritul.....	72
2. Croitoria	73
3. Cusutul și brodatul	77
3.1. Materiale pentru cusut și brodat.....	79
3.2. Tehnici de cusut și de brodat	83
3.3. Cromatica portului din Țara Năsăudului	86
3.4. Motive artizanale.....	88
3.5. Câmpuri ornamentale	90
4. Pielăria	91
5. Cojocăria	95
6. Curelăria.....	97
7. Opincăria.....	98
8. Cizmăria	103
9. Confectionarea penelor de păun	104
10. Alte meșteșuguri, meșteșugari și vestimentația lor.....	106
11. Câteva concluzii.....	107

Capitolul IV. **COSTUMUL POPULAR TRADITIONAL**
DIN ȚARA NĂSĂUDULUI

1. Considerente generale.....	109
2. Costumul femeiesc.....	112
2.1. Îmbrăcămîntea din pânză	113
2.1.1. Cămașa	113
2.1.2. Poalele	116
2.2. Îmbrăcămîntea țesută	117
2.2.1. Pânzăturile	117

2.2.2. Frânghiile	119
2.2.3. Îmbrăcămintea din pânură	120
2.3. Îmbrăcămintea din piele	122
2.3.1. Pieptarul	122
2.3.2. Cojocul	124
2.4. Încăltămintea	125
2.5. Găteala și acoperământul capului	125
2.6. Podoabele	128
3. Costumul bărbătesc	129
3.1. Îmbrăcămintea din pânză	131
3.1.1. Cămașa bărbătească	131
3.1.2. Pantalonii	135
3.2. Îmbrăcămintea din pânură	136
3.3. Îmbrăcămintea din blană	136
3.3.1. Pieptarele	137
3.3.2. Cojocul	138
3.4. Încăltămintea	139
3.5. Curele și brâie	139
3.6. Găteala capului	142
3.7. Alte accesorii ale costumului tradițional bărbătesc	144
3.8. Observații finale	145
 Capitolul V. VEŞMINTE NĂSĂUDENE.	
TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR	
1. Vestimentația românilor năsăudenî în secolul al XX-lea	147
2. Veșminte la... timpul prezent	155
3. Costumul popular și folclorul	158
4. Sfârșitul modei. Tendințe ce prefigurează viitorul	167
CONCLUZII	177
BIBLIOGRAFIE	185
GLOSAR	199
ANEXE FOTO	213

Capitolul I

CADRUL TEORETIC ȘI CONCEPTUAL

„Ideea pe care omul și-o face despre frumos se întipărește în toată găteala lui, îi boșește sau îi scrobește haina, îi rotunjește sau îndreaptă ținuta și, cu timpul, se insinuează subtil în trăsăturile chipului. Omul sfârșește prin a fi ceea ce ar vrea să fie.”¹³

Baudelaire

1. DEFINIREA TERMENILOR

Termenul *veșmânt*¹⁴, provenit din latinescul *vestimentum* și folosit astăzi în toate limbile de origine latină¹⁵, este folosit ca denumire generică pentru a desemna un obiect de îmbrăcăminte, iar pluralul *veșminte* desemnează totalitatea obiectelor care acoperă corpul omului, fiind folosit, în prezent, și pentru a indica îmbrăcămintea preoților¹⁶. Alți termeni folosiți pentru a desemna *veșminte* sunt: *îmbrăcămintă*¹⁷ care se folosește și în contexte mai largi, cu referire la un material care acoperă un obiect și *haină/ haine*¹⁸, un termen care are, de asemenea, un caracter generic, deși, de cele mai multe ori, la singular, face trimitere la o piesă de îmbrăcăminte masculină, pluralul având un sens mai general. O situație mai specială se înregistrează în cazul termenului *costum*¹⁹, care are și sensuri foarte precise, desemnând, de exemplu,

¹³ Charles Baudelaire, *Curiozități estetice*, Ed. Meridiane, București, 1971, p. 183

¹⁴ <http://dexonline.ro/definitie/vesmant>.

¹⁵ italiană: *vestimento*, provensală: *vestiment*, franceză: *vêtement*, catalană, spaniolă, portugheză: *vestimenta*.

¹⁶ Odăjdiile sunt veșminte purtate de preoți în timpul oficiului slujbei religioase sau în împrejurări solemne, <http://dexonline.ro/definitie/odăjdii>.

¹⁷ <http://dexonline.ro/definitie/imbracaminte>.

¹⁸ <http://dexonline.ro/definitie/haina>.

¹⁹ <http://dexonline.ro/definitie/costum>.

îmbrăcăminte bărbătească alcătuită din haină și pantaloni, uneori și vestă sau, în cazul femeilor, alcătuită din fustă și jachetă, dar și sensuri foarte largi, numind, generic, îmbrăcăminta purtată la anumite ocazii sau îmbrăcăminta caracteristică unui popor, unei regiuni, unei epoci etc.

Cuvântul *costum* a ajuns în limba română pe filieră franceză, de la *costume*, la rândul său provenit din latinescul *consuetudo*²⁰, folosit cu sensul de *obicei*, *obișnuință*, ce a dat, în limbile române și chiar și în limba engleză, termeni care, fie au păstrat sensul de bază (avem și în limba română *cutumă și consuetudine*²¹), fie au căpătat sensul mult mai simplu și mai larg folosit de *îmbrăcăminte* și, poate, sintagma cea mai fidelă sensului inițial, dar care face referire la sensul modern, este *costum traditional*, portul popular înglobând în „costum”: cutumele, obiceiurile, datinile, tradițiile unei comunități, unui popor.

Trebuie să precizăm, de asemenea, că în limba română mai există și alți termeni generici care desemnează îmbrăcăminta, mai vechi și mai rar folosiți, precum *strai/straie*, utilizat, mai cu seamă, în sintagma *a îmbrăca straie de sărbătoare* sau termeni populari, familiari, precum *țol/țoale*, folosit cu forma de plural care desemna haine mai vechi, mai uzate, sau în expresia *a se pune la țol festiv*, cu sensul de a se îmbrăca elegant. și, desigur, există o multitudine de termeni care desemnează fiecare piesă de îmbrăcăminte în parte și de expresii dintre cele mai variate, referitoare la haine și la rolul lor în viața oamenilor, termeni la care vom face și noi recurs, în paginile acestei lucrări, pe care i-am adunat, la final, într-un *Glosar*.

2. COSTUMUL. GENEZĂ, ISTORIE ȘI CONTINUITATE

Până de curând, pe baza studiilor genetice, analizei fosilelor și altor dovezi arheologice, se considera că oamenii au început să poarte haine în urmă cu circa 40.000 de ani, însă cercetări de ultimă oră atestă faptul că primele haine au apărut în urmă cu circa 170.000 de ani, aşadar, odată cu nașterea lui *Homo sapiens* (eveniment plasat

²⁰ <http://en.wiktionary.org/wiki/consuetudo>.

²¹ Cu sinonimele mult mai des folosite: datină, obicei, tradiție, uz, uzanță <http://m.dexonline.ro/definitie/cutumă>.

în Africa, în urmă cu 160.000-200.000 de ani). Dovezile care au dus la această concluzie aparțin unor cercetări în domeniul biologiei moleculare²², publicate în anul 2011, care au situat, în acea epocă, apariția păduchilor de corp (*Pediculus humanus corporis*) care, spre deosebire de păduchii de cap (*Pediculus humanus capititis*), preferau să se ascundă între pliurile hainelor, nicidecum printre firele de păr de pe capul oamenilor, părul de pe corpul strămoșilor noștri dispărând cu câteva sute de mii de ani mai devreme.

Se presupune că, odată cu apariția primelor forme de îmbrăcăminte, omul a putut părăsi Africa, unde condițiile climaterice îi permisese să trăiască și fără haine, până la un moment dat, și să populeze și alte teritorii. De pildă, în urmă cu circa 100.000 de ani, oamenii care trăiau în Europa aveau nevoie să își acopere circa 80% din corp pentru a rezista temperaturilor scăzute și chiar au fost descoperite unelte datând din acea perioadă, cu urme de tanin pe ele, ceea ce atestă faptul că oamenii știau deja să tăbăcească pielea de animal, pentru a-și confecționa apoi haine călduroase.

Următorul moment extrem de important, în evoluția vestimentației, este stabilit de către cercetători mult mai recent, cu doar circa 40.000 de ani în urmă, de când datează cele mai vechi ace de os, foarte fine și practice, folosite la cusut²³. Tot descoperirii arheologice de dată recentă atestă și faptul că strămoșii noștri purtau haine comode și potrivite condițiilor climatice din zona în care trăiau și, mai mult decât atât, nu numai că își croiau și coseau hainele, dar le și decorau, de obicei, cu mărgelile din os.

Situl arheologic de la Sunghir, din Rusia, a furnizat, după mai bine de 30 de ani de cercetare, unele dintre cele mai relevante date în acest sens, ca urmare a descoperirii a trei schelete, dateate de arheologi în urmă cu 25.000-30.000 de ani²⁴. Ca urmare a analizelor arheologice, antropologice și biologice s-au realizat chiar mai multe

²² Melissa A. Toups, Andrew Kitchen, Jessica E. Light, David L. Reed, *Origin of Clothing Lice Indicates Early Clothing Use by Anatomically Modern Humans in Africa*, în *Molecular Biology and Evolution* journal, <http://mbe.oxfordjournals.org/content/28/1/29.full>.

²³ Vezi Eric Delson, Ian Tattersall, John Van Couvering, Alison Brooks, *Encyclopedia of human evolution and prehistory*, Garland Press, New York, 2000.

²⁴ *Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA apud* <http://antropogenez.ru/article/473>.

reconstituiri care au adus informații despre hainele clar structurate și cusute, nu numai din piele de animal, ci și din țesături pe care le purtau acei oameni, haine care, însă, au putrezit demult, dovezile rămase atestând faptul că ele erau decorate cu mărgele de fildeș și dinți de vulpe argintie²⁵, izvoare mai clare despre tipurile de textile, utilizate în acea epocă, fiind descoperite în siturile arheologice de la Dolní Věstonice și Pavlov, din Cehia, unde, pe fragmente de ceramică, au rămas imprimate urme de materiale textile, din aceeași epocă datând și urme ale unor țesături de in, vopsite în culori vii.

Așadar, costumul preistoric era realizat din materialele la care omul avea cel mai ușor acces: plantele obținute prin cules și blana, pielea, osul, ori penajul, obținute prin vânătoare, deși se crede că tot atunci, în anumite regiuni din Africa și Australia, se practica și „ungerea corpului cu grăsimi pentru a-l apăra de frig, soare sau insecte, ca și ornamentarea picturală a pielii prin desen și culoare”²⁶. Adina Nanu apreciază că primele piese de îmbrăcăminte erau, cel mai probabil, „pe cap, plasa și căciula de blană, pe trup șorțul sau fusta cu franjuri din frunze sau fibre vegetale, lână sau fâșii de piele [...] sau fusta compactă din blană”²⁷, nelipsind nici podoabele, începând deja să se facă diferențieri în funcție de vîrstă, sex, familii, grupuri, funcții și ranguri sociale.

Au urmat mai multe salturi în evoluția istorică a societății omenești, fiecare dintre ele aducând noi elemente și la nivelul costumului, influențate de condițiile geografice și climatice, dar și de tradițiile, credințele și obiceiurile societăților și popoarelor în formare, reflectând, totodată, și nevoile materiale și spirituale ale omului. Adina Nanu, considerând costumul drept o formă de manifestare artistică, afirma că: „fiecare încearcă, prin hainele sale, prin ampoloare, ritm, culoare și celelalte mijloace de expresie plastică, să-și modeleze o înfățișare cât mai apropiată de idealul pe care dorește să-l reprezinte în viață, corectându-și eventual imperfecțiunile”²⁸.

Uzura veșmintelor fiind mai rapidă decât a oricărei alte forme de artă, a impus nevoia de a schimba destul de des piesele de

²⁵ <http://donsmaps.com/sungaea.html>.

²⁶ Adina Nanu, *Artă, stil, costum*, Ed. Noi Media Print, București, 2007, p. 22.

²⁷ *Ibidem*, p. 23.

²⁸ *Ibidem*, p. 12.

îmbrăcăminte, care se transformau și adaptau continuu, erau mereu altfel, veșmintele putând fi considerate o oglindă destul de fidelă a evoluției societății omenești, altfel, în cele mai multe cazuri, cele mai concrete dovezi ale evoluției costumului rămânând tot celelalte arte, mult mai rezistente în timp, precum pictura sau sculptura.

3. FUNCȚII ȘI ROLURI

Dincolo de nevoia primară de a-și acoperi corpul pentru a se proteja de frig, dar și din pudoare, o noțiune care a fost interpretată foarte diferit de-a lungul secolelor, oamenii au dat costumului, pe lângă *rolul practic*, o funcție *estetică, artistică* și un important *rol de comunicare: simbolic* (pentru a semnala o poziție morală) sau *economico-social* (pentru a afișa un statut), fără a uita dimensiunea lui *culturală* sau *psihologică*. Astfel, putem spune că veșmintele au funcții și semnificații multiple.

Funcția inițială a hainelor era aceea de protecție, jucând multă vreme rolul de barieră protectoare în calea intemperiilor care puteau agresa corpul uman: frigul, vântul, căldura, soarele, razele ultraviolete, ploaia, zăpada (care au influențat, la un moment al evoluției veșmintelor, apariția materialelor impermeabile). Nu trebuie să uităm că și astăzi există haine cu rol de protecție împotriva pericolelor chimice sau mecanice, dar și împotriva mizeriei, în această categorie înscriindu-se uniformele și echipamentele de protecție, șorțurile, caschetele, dar, după cum scria Marc-Alain Descamps, nu trebuie exagerat rolul practic al veșmintelor:

Hainele ne protejează de forțele naturii (frig, căldură, ploaie, vânt, soare...), de zgârieturi, mușcături ale animalelor sau întepături ale insectelor, de loviturile altor oameni, în războiye sau în sport etc. Dar nu trebuie să exagerăm aspectul funcțional al hainelor. În acest domeniu, utilitatea nu explică prea multe. Dacă am ține cont doar de frig, popoarele mediteraneene ar trebui să stea dezbrăcate 10 luni pe an. De altfel, în loc să ne protejeze de frig, hainele ne micșorează rezistența și ne fac să ne pierdem capacitatea naturală de termo-reglare.²⁹

²⁹ Marc-Alain Descamps, *Psychosociologie de la mode*, Presses Universitaires de France, Ed. PUF, Paris, 1979, p. 57.

Pe de altă parte, dacă hainele au avut, în principal, rolul de a acoperi corpul, ele au jucat în timp și rolul opus, fiind create ca să pună în valoare anumite părți ale corpului, piese speciale de îmbrăcăminte, precum corsetele, cămașile sau hainele cu umeri aplicați, ori cele mulate, decoltate, forma și aspectul costumului având, după cum am precizat, și o importantă funcție de comunicare.

Funcția de comunicare a veșmintelor este foarte vizibilă și astăzi, ele fiind purtătoare ale unor variate semnificații și mesaje, indicând poziția socială sau funcția celui care le poartă (mai cu seamă, în cazul uniformelor – polițiști, pompieri, militari, medici), în multe cazuri transmițând semnale pentru evitarea accidentelor (cum sunt culorile vii, fosforescente, folosite pe șantiere sau în alte meserii cu grad ridicat de risc, sau, dimpotrivă, pot fi folosite cu rol de camuflaj, pentru a face cât mai puțin vizibilă persoana care le poartă, ca în cazul militarilor). Tot hainele pot comunica apartenența la un grup, sau chiar constituie un factor de integrare într-un grup, cel mai adesea în cazul adolescenților.

Pe lângă formă, și culorile pot conține și transmite mesaje. De pildă, în Europa, negrul este culoarea ce indică doliul, iar albul este simbolul purității, asociat cu ideea de căsătorie, de nuntă, pe când, în Asia, albul este culoarea de doliu.

Și dacă, în secolele trecute, bogăția costumului, ori cantitatea de material utilizat pentru confecționarea lui erau semne de bunăstare, în zilele noastre, importantă este marca, numele designerului sau al firmei care l-a produs. În alte epoci, totul era produs manual, pe când, în era industrială, un produs lucrat manual este o raritate, este mult mai scump și, deși considerat mult mai valoros, a existat o lungă perioadă în care lucrul manual fusese aproape uitat, fiind întâlnit doar în cazul produselor de haute couture. Tot în ultimul secol, au fost și ani în care materialele sintetice erau mai apreciate decât cele naturale. Si astfel ajungem la modă și mode care nu educă, în primul rând, ci, mai degrabă, influențează sau chiar schimbă dorințele și gustul oamenilor.

4. ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODĂ: COSTUM ȘI VEŞMINTE

Moda este definită ca fiind „ansamblul de preferințe sau deprinderi care predomină temporar într-un mediu social: un fel de a se îmbrăca, de a se comporta, de a se exprima etc.”³⁰ și este considerată, atât un fenomen cultural, cât și „o afacere complexă și, ca atare, reflectă atitudinile sociale, economice, sexuale și politice ale unei epoci”³¹, cercetătorii apreciind că primii germeni ai modei au apărut în Egiptul antic, odată cu apariția luxului și eleganței vestimentare de la curtea faraonilor, deși este puțin probabil că formele, culorile, dimensiunile și ornamentele hainelor se schimbau, în acea epocă, atât de des, pe cât suntem noi obișnuiți astăzi.

Moda, într-o accepțiune cât de cât apropiată de cea de astăzi, a apărut în Europa secolului al XVI-lea, odată cu depășirea epocii medievale, cu primele semne ale revoluției industriale și cu apariția relațiilor de producție capitaliste care au generat nu numai o spectaculoasă dezvoltare economică, ci și înflorirea artelor și a culturii, nașterea modei fiind revendicată, în egală măsură, de italieni, francezi, englezi și spanioli care dau tonul, și astăzi, în Europa și în întreaga lume, în materie de modă.

Moda evoluează în permanență, în cadrul unui proces complex, pentru că nu putem spune că este determinată de necesitate (schimbarea croielilor, materialelor sau culorilor, aparent, nefiind necesară de la un sezon la altul), ci, mai degrabă, de obișnuință și de obiceiurile omului contemporan de a fi în continuă mișcare și transformare, exterioară (manifestată prin schimbarea garderobei, de exemplu), dar și interioară (fiecare loc de muncă nou, fiecare călătorie schimbând gusturi și opțiuni, necesități, chiar și în materie de modă) și, mai cu seamă, de interese economice, pentru că moda „nu se limitează la straturile rarefiate ale modei *haute couture*, hainelor de marcă, revistelor glossy și elitei sociale”³², ci se adresează tuturor categoriilor sociale, oricărui individ care trăiește în societatea de consum, în epoca urbanizării și a globalizării, când

³⁰ <http://dexonline.ro/definitie/moda>.

³¹ Mairi Mackenzie, ...isme. Să înțelegem moda, Ed. RAO, București, 2010, p. 6.

³² Ibidem.

noutățile sunt gândite, concepute în Europa, dar produse în Asia sau în Africa. | cărți

Fără discuție, deși un proverb românesc spune că „nu haina îl face pe om”, în zilele noastre, la fel de mult, sau poate chiar mai mult decât în alte epoci, îmbrăcământul reprezintă un element esențial în construirea și transmiterea identității individului, ajutând la reflectarea apartenenței la o clasă socială, la o categorie de vîrstă, etnie sau categorie sexuală, hainele contribuind chiar la abordarea sau depășirea „prejudecăților sociale adânc înrădăcinate ale căror victime au fost femeile”³³ și minoritățile de toate tipurile.

Moda, aflată într-o permanentă schimbare, afectează, probabil, în cea mai mică măsură, pe lângă uniforme, costumul ceremonial (veșmintele religioase) și pe cel tradițional, deși ultimul secol a înregistrat suficiente influențe, chiar și în această zonă. Și cum portul popular sau costumul tradițional reprezintă punctul central al studiului de față, vom reveni și în capitolele următoare la acest subiect.

5. VEŞMINTELE LA ROMÂNI

Printre primele vestigii, pe care le-am putea încadra la capitolul îmbrăcăminte, descoperite pe teritoriul actual al României, sunt coifurile de aur de la Poiana Coțofenești, județul Prahova și Agighiol, județul Tulcea, ce datează din secolul al V-lea î.Hr.³⁴, care ne oferă, prin decorațiunile lor, informații despre vestimentația populațiilor tracice. Strămoșii noștri, dacii, care trăiau în orașecetăți, precum cele descoperite în Munții Orăștiei, purtau „veșminte simple, comode, decente, lipsite de podoabe ostentative”³⁵, după cum scrie Adina Nanu, analizând reliefurile romane conservate, care au consemnat războaiele daco-romane. Așadar, cele mai importante mărturii despre costumele străbunilor noștri rămân reliefurile de pe Columna lui Traian de la Roma (113 d.Hr.) și cele de pe monumentul Tropaeum Traiani, de la Adamclisi³⁶ (108-109 d.Hr.), despre care

³³ Ibidem.

³⁴ http://www.encyclopedia-dacica.ro/?option=com_content&view=article&id=698%26Itemid%3D366.

³⁵ Nanu, *op. cit.*, p. 58.

³⁶ Florea Bobu Florescu, *Monumentul de la Adamklissi: Tropaeum Traiani*, Ed. Academiei Române, București, 1961, p. 417.

arheologul Alexandru Odobescu afirmă că prezintă „frapante similitudini cu portul contemporan al țăranilor de la munte”³⁷, din satele românești.

În urmă cu două milenii, bărbații purtau „o cămașă mai lungă de genunchi, despicată în părți, strânsă la brâu cu o curea. Cămașa, croită din panouri rupte pe fir, nerăscroite cu foarfeca, și-a păstrat forma în costumul popular românesc”³⁸, doar fantele laterale au dispărut. Pantalonii (ițari) cu mici pliuri orizontale, erau strânși pe picior, lungi până la glezne și lucrați din pânză. Modelul se mai poate întâlni și astăzi în portul bătrânilor, în unele zone din țară. Tot din costumul dacic s-au păstrat, secole de-a rândul, opincile legate în curele, care au devenit, apoi, un element reprezentativ și simbolic al costumului popular, sau căciula țuguiată care „și-a păstrat aproape neschimbată structura morfologică (croiala), până la mijlocul secolului XX, în diverse zone montane ale țării”³⁹.

Cât despre costumul femeilor dace, pornind de la informațiile furnizate de monumentul de la Adamclisi, de asemenea, putem observa elemente care s-au păstrat în portul popular până în prezent, precum „cămașa de cânepă, din foi nerăscroite, încrăpătă la gât cu sfoară”⁴⁰, pe care o putem considera un fel de *străbună* a iei de astăzi, sau fota, o țesătură care acoperea corpul femeii de la talie în jos, păstrată și ea ca element al portului popular feminin.

O altă constatare interesantă este aceea că materialele folosite pentru confecționarea hainelor, în urmă cu 2.000 de ani, au rămas aceleași până astăzi: in, cânepă, lână, piele, blană, cu precizarea evidentă că procesul tehnologic de obținere a acestora a evoluat și au mai apărut și alte materiale.

Fără îndoială, ocupația romană a influențat societatea și civilizația dacilor la toate nivelurile, inclusiv din punct de vedere vestimentar, însă dovezile arheologice spun că „sătenii au rămas credincioși vechiului port, care și-a păstrat structura neschimbată și în secolele următoare, în timpul migrației popoarelor, alcătuind

³⁷ Ișfanoni, Doina; Popoiu, Paula, *Costumul românesc de patrimoniu din colecțiile Muzeului național al satului „Dimitrie Gusti”*, Ed. Alcor Edimpex, București, 2007, p. 7.

³⁸ Nanu, *op. cit.*, p. 59.

³⁹ Ișfanoni, Popoiu, *op. cit.*, p. 7.

⁴⁰ Nanu, *op. cit.*, p. 60.

fondul costumului popular până în zilele noastre”⁴¹, chiar dacă, în decursul celor aproape două milenii scurse de atunci, influențele au fost dintre cele mai variate, de la modificările de climă, de pildă, la cele aduse de evoluția istorică: economică, socială, culturală, religioasă etc.

Sursele de informație legate de evoluția costumului, pe teritoriul României, sunt diverse: de la izvoarele arheologice, la opere de artă (picturi, picturi murale îndeosebi, fresce, sculpturi), la testamente sau foi dotale și scrieri ale străinilor care au călătorit, în diverse contexte, în țările române. Toate acestea ne ajută să conturăm o imagine destul de coerentă și de clară a evoluției veșmintelor purtate de români, de la origini, până în zilele noastre.

Prin urmare, putem menționa, printre izvoarele documentare cele mai edificate pentru reconstituirea veșmintelor, purtate de-a lungul secolelor de locuitori spațiului carpato-danubiano-pontic, de pildă: reprezentările grafice ale țăranilor români din *Chronicon Pictum Vidobonense*⁴² sau *Codex Latinus Parisinus*⁴³, al lui Paulus Sanctinus Ducensis, din secolul al XIV-lea, în care vedem, printre alții, și meșteșugari sau țărași români, purtând „cămăși din pânză albă și cioareci, iar în picioare opinci”⁴⁴, completate de picturile murale care îi reprezintă pe ctitorii (de biserici, în general), alături de familiile lor, într-o primă fază, domnitori și mari dregători, iar, mai târziu, și oameni de rând, meșteșugari sau țărași.

Deși s-a călătorit în toate epociile, fie din pricina războaielor, fie din alte motive, sfârșitul secolului al XVIII-lea și, mai cu seamă, secolul al XIX-lea au înregistrat o intensificare fără precedent a deplasărilor dintr-un spațiu în altul, oamenii fiind împinși, de multe ori, doar de curiozitate sau dorința de aventură. Fără a-l omite pe celebrul Paul de Alep care a scris despre portul româncelor, din

⁴¹ Ibidem.

⁴² *Cronica Pictată de la Viena*, o cronică ilustrată a Ungariei medievale, ce conține 146 de pagini și 147 de picturi.

⁴³ Ion Dumitriu-Snagov, *Tările Române în sec. al XIV-lea (Codicile latini de la Paris 7239 Paulus Sanctinus Ducensis)*. Tratat despre arta militară și mașinile de război, Ed. Cartea Românească, București, 1979.

⁴⁴ Bâtcă, Maria, *Costumul popular românesc*, Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Colecția „Albumul de artă populară”, București, 2006, p. 8.